

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунун, Тыва АССР-ниң Дээди

Совединин болгаш Министрлер Чөвүлелинин органы

1965 чылаа

ТҮНДҮЗДӨНҮҮНГҮ

1965 ч.

НОВАБРЬ

3

СРЕДА

№ 260 (6277).

Өртөз 2 көп.

Москва, Кызыл шөл.

Фото Н. Грановскийни. СЭТА-ның фотохроникасы.

Дайынчы эрес-маадырлыг чоруктуң демдээ

Төрөз чурттуң мурунуга онза ачы-хавыялар дээш база Ада-чурттуң Улуг дайынчыга совет уагустун тиндээлиниң 20 чылды демдагээр-биле маадыр шивээни шанаан Ленин орденин болгаш «Алдын сыдыс» медалды ол шивээге ноябрь бирде Брест хоорайга байырлаадыг тыыскаан.

Белоруссияны Компартиязының Брест хооромунун болгаш хоорай Совединиң хей-ниити организацияларының болгаш Совет Армияны тээлекчилери-биле каттышкан байырлыг хуралына ол бедик шааналды тыыскаан.

СЭКП Төп Комитетинин Президиумунун кежигуну, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелинин Даргазының Бирги орадакчызы К. Т. Маузов байырлыг хуралга чүве чугаалаан.

Маадыр шивээге—Брест шивээниң Ленин орденин болгаш «Алдын сыдыс» медалды тыыскаан СЭКП Төп Комитетинин, ССРЭ-ниң Дээди Совединин Президиумунун болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелинин даалгазын чаагай сепкил ханымшык-биле күөсөлип барганын эш К. Т. Маузов чугаалаан. Маадырлыг Брест шивээниңе чазактың бедик шааналын тыыскаан турар-биле холбаштыр залда олурган бүгү кижилерге ол изиг байырым чедирип, шивээ камгалаалың кирижкчилеринге, Ада-чурттуң Улуг дайынчының ветераннарына, Брестин амыччы чоннарына чаагай калдыкшыды болгаш тургузукчу амыччы-качаа чедикшикчири күзөнишкен, Брест гарнизонунун болгаш бүгү белорус шериг округунун дайынчылары Брест шивээниң камгалаалчыларының өлүм чок гарнизонунун дайынчы алдарының төлөпиг салгакчылары болурун күзөң.

Байыраг хуралын кирижкчилери эш К. Т. Маузовтуң чугаазын улуг кичээңей-биле дыннаан болгаш динимиттиг адыш чаксаакшынары каш-даа уааа үзе кирип турган.

Залда олурган бүгү кижилер туруп келгеш, байырап, адыш чаксап турда, маадыр шивээге чазактын хүндүлүг шааналын К. Т. Маузов тыыскаан.

Маадырлыг камгалаалын кирижкчилери, Брестин амыччы чоннарының, хоорайны хостаан шериг кесектеринин тээлекчилери Брест шивээниң гарнизонунун кайгачык эрес-маадырлыг чорукун бедик-биле үнелеп көргөни дээш Коммунист партияга, Совет чазакка ханы өөрүп четтиришкенин илергейлээн.

Маадыр хоорайларының амыччы чоннарындан Москванын, Ленинградтын, Киевтин, Волгоградтын, Севастопольдуң болгаш Одессаның төлөөринин ууртукчулары чүректин ханымзыдан байыр чедирген.

Оон соонда Беларуссияны Компартиязының Төп Комитетинин Бирги секретары П. М. Машеро чүве чугаалаан.

СЭКП Төп Комитетинге, ССРЭ-ниң Дээди Совединин Президиумунга болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелине байырлыг чагааны хуралын кирижкчилери улуг көдүрүшкүн-биле үзүлгө алган.

Амша, материал болгаш күш-ажыл кураааларының камнаар, бүгү-дө чүдүлгө камныг болуп, бүдүш чоннарыдаалары кызырап дээш демисел профивилдеринин амыччы камнаары элээр апар.

Улетпүрүн адыраарының азымы-биле Бүгү-дө чүдүлгө камныг организациялар дугайында саналдарын эң чоокку үдө амыччы кылыры, чаа сорулгаларга дүштүр чарыштың негелдерин элээр эргежок чүгүлгө, Бүдүрүлгө көдүрүр, сайыраңгайылар, чаа нитиелдерин кижизиниң кижизинде камнаар, коммунист күш-ажыл дээш камныг чүгүлгө дүг болуп, Доктаамал амыччылар бүдүрүлгө чүвөлүс хуралдарының амыччы-чорудалгазын сайыраңгайыларын, коллективтиг керээлериң ролын бедиктеринин, кижизинде амыччы кижизинин амыччыларын айтырлары, нын дугайын илеткелчи тодаргай чугаалаан.

Илеткелчиң түнел кезээңге эш Гришин профивилдеринин организация амыччы дененин бедиктериниң онзаап чугаалаан.

Илеткел талазы-биле санал берип эгелээн болгаш пленум дүүн бодунун амыччы үргүлчүлээн.

СЭКП ТК-ның сентябрь Пленумунун шийтирлеринге сорул кирген «Тыва кобальт» комбинатының амыччы-ишчилери партияның XXIII съездининге болгаш Октябрьниң социалист Улуг революциязының 48 чыл оюнга күш-ажылчы бедиктеринг ужуражыр дээш, алган хүлээлгелерин эрестиг күөсөлип турар. Борта тузуг эргелелинги бирги чүдүлгөү тамаарыштырып болуп, Ында дөрт бригадалар комбинатка эргежок чүгүлгө чүтүр чурар, четкиң, складтын таваан салырында база чыгыг дачыгылазыны шүтүмүн кылып турар.

Тыва АССР-ниң алаадыг тузуг-жүзү Валерий Кунгааның ууртканы бригада чүтүр чурар четкиң тавад салыр черин казып кирипкен. Олар

кылар амыччыларын нормазын хуң бүрү ажыр күөсөлип турар. Ында кижизиниң бүрүзү талазы-биле ийи-үш тускай эргеминг. Ынчангаш бригадалар калдыг-даа амыччыларын кылыры-биле дагырга ону эки шынарлыг кылыры чачыл болган. Ол шынарлыг бо бичи коллективте амыччылар турар Совет Эвилелиниң хей националдыг кижилеринин төлөөлери орустар, тывалар, украинер, хакасстар чактыс кижизини оолдар, уруглары дег бир деминг амыччылар туралар.

Бо бригадала мурнакчыларын саны хей, Оларга Тыва АССР-ниң алаадыг тузуг-жүзү Иргит Шокутту, социалист чарыштын шалыпчызы Оюн Бугажыкты, амыччы тузугчулар Наде Захарованы, Феодосия Шымованы болгаш ескелерин-даа хамаарыштырып болуп.

Склад тузугунун таваан салырында Иргит Мөңгенин бригадала база-ла чедикшиктер амыччылар турар.

Бирги чүдүлгө бо чылдын июнь-августта организациялар коммунист эш Шадрыңга уурткан комсомолчу амыччыларын бригадала чыгыг дачыгылазыны шүтүмүн амыччылар турар. Оларын аразында Витя Терский, Сергей, Дорбин, Нажикпай Кек-оол, Кара-Уруг жызымаккай күш, амыччы-биле ылгатып турар. Аныктарга тузугу—тускай мергежилди

чедип адырынга тузуг эргелети чогур кичээңейи салган. Ынчанга, дачык болгаш бетонщик мергежилдерин курстарын организациян. Ол шынарлыг бригадалың кижизиниң амыччы аныктарын кезээң школаларда хазара туттунган болгаш хей-ниити амыччыларынга илеткелди кирип туралар.

«Тыва кобальт» комбинаттын бүтү амыччыларын болгаш инженер-техниктиг амыччыларын тузугну чогур хуусааңда амыччылар кирир дээш боттарында онзаапкан харым-салгалыг болгаш хүндүлүг херекти күөсөлип, СЭКП ТК-ның сентябрь Пленумунун шийтирлерин амыччыларга боттандырар херекте төлөпиг үзүлгө кирир дээш шүдүргү амыччылар туралар.

Т. ХЕРТЕК.

ВЦСПС-тин VII пленуму

ВЦСПС-тин VII пленуму ноябрь бирде Москвада амычтыңан. Пленумун хуң чурумунда ийи айтырдыг кирген:

Улетпүрүн эргелеп башкаарын амыччылар, улетпүр бүдүрүлгезин планнаарын сайыраңгайылар болгаш экономикажыг ийди берикшикчиңиң күштелер дугайында СЭКП ТК-ның сентябрь Пленумунун шийтирлерин-биле холбаштыр профивилдеринин күөсөдиринге илеткелдиң

эвилелдеринин сорулгаларының дугайы.

Профивилдеринин амыччы Бүгү дөсөгет конгрессинин түнелдеринин дугайы.

Бирги айтыр талазы-биле илеткелди ВЦСПС-тин даргазы В. В. Гришин кылган. Амгы үдө профивилдеринин кол сорулгалы чүл дээр, СЭКП ТК-ның Пленумунун шийтирлерин күөсөдиринге илеткелдиң

идиг бээр болуп деп, илеткелчи онзаап демдагээр. Амыччы чоннарының бүдүрүлгезин илеткелдиң улам көжүдүрүр, улетпүр бүдүрүлгезинин амыччы болурун, күш-ажылды бүдүрүлгезин бедиктеринге, продукцияны шынарын кижизинде, техниктиг депивилдер боттандырарың, бүдүрүлгезин кураалдарың болгаш аргаларын эки амыччыларынче ону уламдыраар эргежок чүгүлгө.

Профивилдерин планнаашкыга чогур дүжүлгө болуп турар. Партияны салган сорулгалары ол айтырдыг профивилдеринин организацияларын кичээңейи күштелдериниң негеп турар. Улус амыччы планнаарын бедиктеринге, чугаалажырыңа амыччыларын, албан-хаакчыларын калбак ханымшыдыр ужураг.

Эш Гришин күш-ажылды амыччы бедиктеринин айтырларыңче улуг кичээңейи салып, профивилдеринин организациялар чача техника талазы-биле планнаарын, бүдүрүлгезин комплекслиг механизастар, автоматчылар талазы-биле онзаалгаларын күөсөдирин, чогадыкчы, чачтыкчы саналдарын негептеринин контролга алыр хүлээлгелг деп чугаалаан. Улетпүр бүдүрүлгезин өстүреринин чүгүлгө кураалыры продукцияны шынарын кижизин болгаш, профивилдерин ол айтырдыг кичээңейи күштелер ужураг.

Амша, материал болгаш күш-ажыл кураааларының камнаар, бүгү-дө чүдүлгө камныг болуп, бүдүш чоннарыдаалары кызырап дээш демисел профивилдеринин амыччы камнаары элээр апар.

Улетпүрүн адыраарының азымы-биле Бүгү-дө чүдүлгө камныг организациялар дугайында саналдарын эң чоокку үдө амыччы кылыры, чаа сорулгаларга дүштүр чарыштың негелдерин элээр эргежок чүгүлгө, Бүдүрүлгө көдүрүр, сайыраңгайылар, чаа нитиелдерин кижизиниң кижизинде камнаар, коммунист күш-ажыл дээш камныг чүгүлгө дүг болуп, Доктаамал амыччылар бүдүрүлгө чүвөлүс хуралдарының амыччы-чорудалгазын сайыраңгайыларын, коллективтиг керээлериң ролын бедиктеринин, кижизинде амыччы кижизинин амыччыларын айтырлары, нын дугайын илеткелчи тодаргай чугаалаан.

Илеткелчиң түнел кезээңге эш Гришин профивилдеринин организация амыччы дененин бедиктериниң онзаап чугаалаан.

Илеткел талазы-биле санал берип эгелээн болгаш пленум дүүн бодунун амыччы үргүлчүлээн.

Баштайгы арыглаашкын

Келир чылдын таргалыгына 600 тонна кызыл-тас урезинин болгаш четкир хемчээлди арбайны, чыңгетарааны, картофельди Чөөн-Хемчиктин «Искра» колхозу уруп алган. Тараа культуларының урезинин баштайгы арыглаашкыны Ооржак Эңбек-Кулакка уурткан 22 кижизин составтыг эзено каш хонук бурунгаар эгелээн. Олар «ОБС-4.5» деп арыглаар машинаны тура дүжүрүр амыччылар туралар.

Колхозчу ишчилер урезинин бир чылдын амыччыларын Улуг Октябрьниң 48 чыл оюнуң бетинде доозар сорулгалы салган амыччылар турар.

Бий-Хем районун «Кызыл тарааның» колхозунун саанчызы Антонина Балагашева эрткен үш кварталдарын түнелдинде 30 инектерин бирээинден-не 1794 кг сүтү саап алган. Нити саалда 53 тонна 820 кг болган.

Чурукта: А. Балагашева

Фото А. Сокуровтуу.

ТЫВА АССР-НИН ДЭЭДИ СОВЕДИНГЕ СОҢГУЛДАНЫҢ ХУСААЗЫН СОҢГААРЛАДЫ ДУГАЙЫНДА

Тыва АССР-ниң Дээди Совединин Президиумунун ЧАРЛЫ

Тыва АССР-ниң Дээди Совединин (бирги чымылазыны) бүрү эргезин хуусааы 1965 чылды декабрыда доостуру-биле холбаштыр Тыва АССР-ниң Дээди Совединин Президиумунун доктаадыр болза:

Тыва АССР-ниң Дээди Совединге (ийги чымылазынга) соңгулданың хуусааы РСФСР-ниң Дээди Совединге соңгулдага калпыраштыр чорудар. Тыва АССР-ниң Дээди Совединин (бирги чымылазыны) бүрү эргезинин хуусааы чогур үдө чедир узадыр.

Тыва АССР-ниң Дээди Совединин Президиумунун Даргазы Б. ДОЛЧАНМАН.

Тыва АССР-ниң Дээди Совединин Президиумунун Секретары К. ДИИГА.

Кызыл хоорай, 1965 чылдын октябрь 30.

Мал ажылын хөжүдериңче болгаш продуктулун бедиктеринге утканга хемчегтерин аразында кыштаглаашкына эки бедиктерин, ону организациялар чорудары он чүгүлгө ролу ойнаар. Малды өстүрер, ону продуктуларын бүдүрерин көүдүлдери кыштаглаашкында кол хамааржыр.

Хей-хей амыччыларга кыштаглаашкыны эки эртергеннин күсөдү-биле республикада нитиизин-биле бо чылдын сүт бүдүрерин эрткен чымыл-биле деңгээлге 40187 центнер, дүк бүдүрер 650 центнер көүдүлгө. Инек бүрүзүндө сүт саалдазы колхозтарга эрткен чылдын 9 айларында 886 кг турганын 956 кг, совхозтарга 911-ден 1119 кг четкен. Хой бүрүзүндө ортумак кыргыздыла 2 кг 60 грамм турганын 2 кг 150 грамм болган.

Республиканың алаан хей колхозтары, совхозтары кыштаглаашкыны улам организациялар чорудар дээш бүгү хемчегтерин ап турар. Ам колхозтарга болгаш совхозтарга кышкы үдө 685 мун баш хой, 82,6 мун баш инек, 15 мун баш хаан кирер кажаалар бедиктеринг. Кышкы оларларын эки амыччылар сорулга-биле 266 мун баш хой, өшкү, 5200 баш мыйыстыг бола мал кирер кураалы кыштагаларын амыччылар бедиктерин турар.

Оон-биле чергелештир малдың суггарылгазын кижизинин хемчегтерин алыштыр турар. Язы-бүрү 140 саныг куукаларын мал суггарылыг амыччылар, 200 мун баш малга сүт сөөртүлгезин организациялар, кышалаа сүт чок оларларга 264 мун баш шээр мал чаа-биле суггарылар апар.

Бо кыштаглаашкыда 39 амыччыларга мал чөмөриң малга ыл-

бырадып бээрин. 33 фермаларга дөжүп кылырын. 64 фермаларга сүтүн чымылын организациялар деп турар. Малчыларын күш-ажылды чингедир сорулга-биле 8,5 мун инектерин механизастыг саалдага тургузар, чамдык фермаларга чөмөриң малга бээрин болгаш өдөк ашталгазын механизастар.

Барың-Хемчик районун «Большевик» колхозунун ууртукчулары, тускай эртемниңлер болгаш малчынары кыштаглаашкына эки бедиктерин, кижизин алган малдын баш санын ортумаа-биле 4,4 центнер, саан 8,5, силос 36,7, концентраттар 1,7 центнер онаажыр кылыр бедиктерин. Ол шыкар «Межегей», «УТКА 25 чылы» совхозтар, Каа-Хемде «Октябрь 14 чылы», Бий-Хемде «Кызыл тарааның», Таңдыла «Совет Россия» колхозтар мал чөмөриң база эки бедиктерин.

Мичалза-даа республикада нитиизин-биле мал кыштаглаашкыны бедиктер эки амыч чоруп турарын демдагээр чогур.

Мал кыштагаларын шынары тызга куу, Малдын 60 хуу хирезин тургузар апар багай шынарыг кажааларын чымылаар, де кылыр апар. Чижээ, Тес-Хем районун «Чодураа», «Тере-Хал» колхозтарында болгаш «Тес-Хем» совхозунда 82,5 мун баш шээр мал багай шынарыг кажаалары ханымтыг. Ол шыкар Бий-Тайга районун колхозтарында болгаш «Тээли» совхозта 100 мун хире шээр мал, 6,3 мун баш мыйыстыг бола мал, Эрин районун колхозта-

рында 64,4 мун баш хой, өшкү, 4,3 мун баш мыйыстыг бола мал, Эвур районун колхозтарында 68 мун баш хой, өшкү, 5,5 мун баш мыйыстыг бола мал мыйыг эң куу шынарыг кажааларга кыштаар апар.

Чөөн-Хемчик районун Ленин атыг колхозунда 5 мун хой, 800 инек кирер кажаалар ам-даа септетингизин, Эрин районун Ленин атыг колхозунда 12 мун амыч, Улуг-Хемин «Күш-ажылды хостуу» колхозунда алды мун амыч баш малын кажаалары ам-даа белең өвөс.

«Найрал», «УТКА 25 чылы» совхозтар, Бай-Тайгада «Малчы», Эринде Ленин атыг колхозтарда нитиизин-биле 23 мун амыч баш уугу, биче маллар кажаалар-биле хандыгын тынмаан. Ол шыкар «Тиндиге», «Межегей» совхозтарда, Эвур, Тес-Хем районнарын амыч-агыларынга болгаш чамдык өске-даа черлерде мал кажаалары четпес.

Мал кажааларының чедиппес чорук кышкы үдө уугу бердээшкенин таварыштыр болгаш кажаа чокка малдарын өлүм-чидимге, тонлора дээр оларын кууң аргызында чедир апар. Ындыг амыччыларын ууртукчулары, тускай эртемниңлер, малчынары, фермалар эргелекчилери, бригадирлери кажаа чок малларга немей кажаалар тузунче күштү саала чогур.

Мал кыштагаларының кижизинин организациялар ийги ханымсалгалыг айтырдыг болза кыш дүргүлгө малдын чөмөриңтеги ший чорудары болуп, Республикада кыш-

га-биле кодан хой бүрүзүгө кышкы үдө ийдиң өвөш өвөс кыштаг болгаш олар улаштугу турары куангың. Кыштаглаашкының ате үезинде—ноябрь, декабрь айларда бөдүн болгаш катон кажааларын оларларга хойну кадалар, январь—февралда кол кыштагаларга тургузар чүгүлгө. Бо хүннерде амыч-агыларга кураалы кыштагалар 368, ам немей бедиктерин 230, Бир өвөс колхозтарда, совхозтарда 2206 кодан хой, өшкүнү өөренип көөр болза, үстүдө кажаалар ам-даа чедиппес. Ынчангаш амыч-агыг бүрүзүгө кураалы кыштагалары болгаш шаа-биле кылыры чүгүлгө. Мурнакч хойжуларын дүжүлгөзүн өзүлгө, оларларын түстү бедиктерге хуваап, ээлчештир амыччыларын амычташтан планнаа чогур.

Кыштаглаашкыны чедикшиктерин чорударына үшкү чүгүлгө айтырды болза мал ажылынын кадаларын шийди алыр, оларын культура-амыччыларын эки байдалары-биле хандыгары болуп. Колхозтарын, совхозтарын фермаларына, хойжу бригадаларына 8200 кижизин амыччылар болза кышкы амыччылар турар кижизинин 32 хууу болуп. Амыч-агыларын төптөринде ырактан, кыштын берге байдаларында амыччылар ол кижизинге онза сатыш саала чогур.

Ам үдө мал ажылында 5823 өгүлүлдерин 1080-ни өгүлгө чуртталар турар. Бир өвөс септелгези кылыңмаан, куу шынарыг чамдык бажыкчы оларларга кадалар апар бис. Бүгү оларларын чөп амыччылар сорул-

га-биле кодан хой бүрүзүгө кышкы үдө ийдиң өвөш өвөс кыштаг болгаш олар улаштугу турары куангың. Кыштаглаашкының ате үезинде—ноябрь, декабрь айларда бөдүн болгаш катон кажааларын оларларга хойну кадалар, январь—февралда кол кыштагаларга тургузар чүгүлгө. Бо хүннерде амыч-агыларга кураалы кыштагалар 368, ам немей бедиктерин 230, Бир өвөс колхозтарда, совхозтарда 2206 кодан хой, өшкүнү өөренип көөр болза, үстүдө кажаалар ам-даа чедиппес. Ынчангаш амыч-агыг бүрүзүгө кураалы кыштагалары болгаш шаа-биле кылыры чүгүлгө. Мурнакч хойжуларын дүжүлгөзүн өзүлгө, оларларын түстү бедиктерге хуваап, ээлчештир амыччыларын амычташтан планнаа чогур.

Кыштаглаашкыны чедикшиктерин чорударына үшкү чүгүлгө айтырды болза мал ажылынын кадаларын шийди алыр, оларын культура-амыччыларын эки байдалары-биле хандыгары болуп. Колхозтарын, совхозтарын фермаларына, хойжу бригадаларына 8200 кижизин амыччылар болза кышкы амыччылар турар кижизинин 32 хууу болуп. Амыч-агыларын төптөринде ырактан, кыштын берге байдаларында амыччылар ол кижизинге онза сатыш саала чогур.

Ам үдө мал ажылында 5823 өгүлүлдерин 1080-ни өгүлгө чуртталар турар. Бир өвөс септелгези кылыңмаан, куу шынарыг чамдык бажыкчы оларларга кадалар апар бис. Бүгү оларларын чөп амыччылар сорул-

БҮГҮ МАЛЧЫННАРЫҢ ХАРЫСАЛГАЛЫГ ХЕРЭЭ

Мал ажылын хөжүдериңче болгаш продуктулун бедиктеринге утканга хемчегтерин аразында кыштаглаашкына эки бедиктерин, ону организациялар чорудары он чүгүлгө ролу ойнаар. Малды өстүрер, ону продуктуларын бүдүрерин көүдүлдери кыштаглаашкында кол хамааржыр.

Хей-хей амыччыларга кыштаглаашкыны эки эртергеннин күсөдү-биле республикада нитиизин-биле бо чылдын сүт бүдүрерин эрткен чымыл-биле деңгээлге 40187 центнер, дүк бүдүрер 650 центнер көүдүлгө. Инек бүрүзүндө сүт саалдазы колхозтарга эрткен чылдын 9 айларында 886 кг турганын 956 кг, совхозтарга 911-ден 1119 кг четкен. Хой бүрүзүндө ортумак кыргыздыла 2 кг 60 грамм турганын 2 кг 150 грамм болган.

Республиканың алаан хей колхозтары, совхозтары кыштаглаашкыны улам организациялар чорудар дээш бүгү хемчегтерин ап турар. Ам колхозтарга болгаш совхозтарга кышкы үдө 685 мун баш хой, 82,6 мун баш инек, 15 мун баш хаан кирер кажаалар бедиктеринг. Кышкы оларларын эки амыччылар сорулга-биле 266 мун баш хой, өшкү, 5200 баш мыйыстыг бола мал кирер кураалы кыштагаларын амыччылар бедиктерин турар.

Оон-биле чергелештир малдың суггарылгазын кижизинин хемчегтерин алыштыр турар. Язы-бүрү 140 саныг куукаларын мал суггарылыг амыччылар, 200 мун баш малга сүт сөөртүлгезин организациялар, кышалаа сүт чок оларларга 264 мун баш шээр мал чаа-биле суггарылар апар.

Бо кыштаглаашкыда 39 амыччыларга мал чөмөриң малга ыл-

бырадып бээрин. 33 фермаларга дөжүп кылырын. 64 фермаларга сүтүн чымылын организациялар деп турар. Малчыларын күш-ажылды чингедир сорулга-биле 8,5 мун инектерин механизастыг саалдага тургузар, чамдык фермаларга чөмөриң малга бээрин болгаш өдөк ашталгазын механизастар.

Барың-Хемчик районун «Большевик» колхозунун ууртукчулары, тускай эртемниңлер болгаш малчынары кыштаглаашкына эки бедиктерин, кижизин алган малдын баш санын ортумаа-биле 4,4 центнер, саан 8,5, силос 36,7, концентраттар 1,7 центнер онаажыр кылыр бедиктерин. Ол шыкар «Межегей», «УТКА 25 чылы» совхозтар, Каа-Хемде «Октябрь 14 чылы», Бий-Хемде «Кызыл тарааның», Таңдыла «Совет Россия» колхозтар мал чөмөриң база эки бедиктерин.

Мичалза-даа республикада нитиизин-биле мал кыштаглаашкыны бедиктер эки амыч чоруп турарын демдагээр чогур.

Мал кыштагаларын шынары тызга куу, Малдын 60 хуу хирезин тургузар апар багай шынарыг кажааларын чымылаар, де кылыр апар. Чижээ, Тес-Хем районун «Чодураа», «Тере-Хал» колхозтарында болгаш «Тес-Хем» совхозунда 82,5 мун баш шээр мал багай шынарыг кажаалары ханымтыг. Ол шыкар Бий-Тайга районун колхозтарында болгаш «Тээли» совхозта 100 мун хире шээр мал, 6,3 мун баш мыйыстыг бола мал, Эрин районун колхозта-

рында 64,4 мун баш хой, өшкү, 4,3 мун баш мыйыстыг бола мал, Эвур районун колхозтарында 68 мун баш хой, өшкү, 5,5 мун баш мыйыстыг бола мал мыйыг эң куу шынарыг кажааларга кыштаар апар.

Чөөн-Хемчик районун Ленин атыг колхозунда 5 мун хой, 800 инек кирер кажаалар ам-даа септетингизин, Эрин районун Ленин атыг колхозунда 12 мун амыч, Улуг-Хемин «Күш-ажылды хостуу» колхозунда алды мун амыч баш малын кажаалары ам-даа белең өвөс.

«Найрал», «УТКА 25 чылы» совхозтар, Бай-Тайгада «Малчы», Эринде Ленин атыг колхозтарда нитиизин-биле 23 мун амыч баш уугу, биче маллар кажаалар-биле хандыгын тынмаан. Ол шыкар «Тиндиге», «Межегей» совхозтарда, Эвур, Тес-Хем районнарын амыч-агыларынга болгаш чамдык өске-даа черлерде мал кажаалары четпес.

Мал кажааларының чедиппес чорук кышкы үдө уугу бердээшкенин таварыштыр болгаш кажаа чокка малдарын өлүм-чидимге, тонлора дээр оларын кууң аргызында чедир апар. Ындыг амыччыларын ууртукчулары, тускай эртемниңлер, малчынары, фермалар эргелекчилери, бригадирлери кажаа чок малларга немей кажаалар тузунче күштү саала чогур.

Мал кыштагаларының кижизинин организациялар ийги ханымсалгалыг айтырдыг болза кыш дүргүлгө малдын чөмөриңтеги ший чорудары болуп, Республикада кыш-

га-биле кодан хой бүрүзүгө кышкы үдө ийдиң өвөш өвөс кыштаг болгаш олар улаштугу турары куангың. Кыштаглаашкының ате үезинде—ноябрь, декабрь айларда бөдүн болгаш катон кажааларын оларларга хойну кадалар, январь—февралда кол кыштагаларга тургузар чүгүлгө. Бо хүннерде амыч-агыларга кураалы кыштагалар 368, ам немей бедиктерин 230, Бир өвөс колхозтарда, совхозтарда 2206 кодан хой, өшкүнү өөренип көөр болза, үстүдө кажаалар ам-даа чедиппес. Ынчангаш амыч-агыг бүрүзүгө кураалы кыштагалары болгаш шаа-биле кылыры чүгүлгө. Мурнакч хойжуларын дүжүлгөзүн өзүлгө, оларларын түстү бедиктерге хуваап, ээлчештир амыччыларын амычташтан планнаа чогур.

Кыштаглаашкыны чедикшиктерин чорударына үшкү чүгүлгө айтырды болза мал ажылынын кадаларын шийди алыр, оларын культура-амыччыларын эки байдалары-биле хандыгары болуп. Колхозтарын, совхозтарын фермаларына, хойжу бригадаларына 8200 кижизин амыччылар болза кышкы амыччылар турар кижизинин 3

ОРУЛГАЖЕ ОРУК

Д. КАТРУША,
республика банкызының эргелекчизинин
оралакчысы.

Чон-биле тудуш
харылзаа

Чагаалар болгаш
хомудалдар дугайында

ирал-биле деңге базар

Туранның ракулетуар комбинады Октябрь байырларының шагда-ла ба
летилди эгелер берген. Бу комбинадтың хоочун чазанычынысы Иза
Инифоров буфет шакфадарын кылып турар. Ал хун нормазын үргүл
800 хун кудулусиди, удуурун турар продукцияның шынарыне ки
чазынгени салып келген, ал бу коллективте партия-куруне контроль и
мкитиндеги дузалаар баклуэнт кимигуну.

ЧУРУНТА: И. Инифоров чаа буфет шказын эптел турдары,
Фот. С. Федиртоствуу,

Идепкейлиг киржини турар

[illegible]

КӨРГҮЗҮП, БҮЗҮРЕДИП ТУРГАШ...

...оларнын дурлунг
жарында четпезинде
...ерин талазын
...н баар чүүдөр
...техник М. Жиром
...и А. Саян
...колхозтун бот
...хойжу бригада
...наагаздары

Райса Деменкова Кызылдын пиво заводунда мастер болуп амылдап турар. Эрткен чылым бо будурдугенин коммунисттерини ошуну партиа кижигунинге хүлээп алган. Ном тарарды даалганы ол алган, бо ажылды асеткилдиг күөсөдип келген. Анык коммунист 200 рубльдин номун тараткан. Ам Райса Герасимовна чаа чылдын солу, журналдарынын чагылдыганы организастыч чорудуп турар.

Чурукта: Р. Деменкова. Сөзү, фотозу И. Милоновтуу.

КИЖИЗИДИЛГЕ ТЕМАЗЫНГА

КЫМ БУРУУЛУГУЛУ?

Дүнекиниң 12 шак. Серёжа ам-даа сурап, бажыңында келбэн. Дүнекиниң 1 шак, 2 шак... Таптың-да үш шак ажып турда, Серёжа эргин кырынга көстүп келген. Будундан бажыңа чедир малгап, доураакка боралып алган, бут кырынга бекин турар аргажок болган. Незиниң айтырынын харылап, оң кончушкунун-даа дыңнаар харыс чок.

15 хар бекин четпезин кирезинде Серёжа Сүдүгүнүн мындыг байдалдыг бажыңыга чыгып келген бирги таварыга эвес. Чүү болганга? Бо назы четпезин оол-чүтүшкүн амыдыралыңа чүү четпез болганы о? Кым буруулугу? Школа бе, ада-нези бе, хей-ниини бе?

Бичезинден тура кижизидилген кол кичээгенинден үнүп, адыктын соонда арга-дарыга сундугуп, харын-даа оорлоп үлгүзөр кем-херекти үлгүлөгөн Серёжа Сүдүгүнүн амыдырал өздөлдөй нарын болгаш берге байдалдан эгелөөн бе? Чок! Серёжаны өөрдилгеге сунуугушкун, салым-чаан чок деп санаар болза чазыг алаар. Ол бирөөдөн үш класска чедир өөрдилгеге-даа, түрүм-даа талаады-биле бажылардан сагындырып ал көрбөс. Мыңчала-даа оон чүрөөн чүгө оон болуңга бидинтир берге болгаш дүвүрөң-чиг болал чоорту хаара түдүп келген. Уроктарга шагыраар, харын-даа үдүп бээр, идик-хеве бастырмаан, хирлиг, Кичээлден келирле — адазы ээриң-ле, ээриң, чүгө чааскаан эвес, а кантың-ла бир, кижжи танымас эштерлиг. Башкыларын бажыңа берген онаалгазын күөсөдип, кичээлге белеткеенирин аргазы чок. Адазы кижжи арга-дары ижиң, мытшымзэн үндүрүп турда, амыдыралды угап билбөс, назы четпезин Серёжа чүңү кылгып мыңалаарыл? Серёжа чоорту өөрдилгеге, чүрүм талаады-биле багай өөреникчиликтерин салгыңа кирип, ийи чычылдарынын аразында апарган. Эске үе-чегезин өөрү оолдар, уруглар дег кылдыр эки өөренип, клааскан класке шилчип шыдаас апарганын дугайында эгези, төңүзү болгаш чылдаганын бидилмес болдлар оон угаан-сагыңын дооволдур турал-даа, аңаа шын харынын тывары Серёжага берге дээрин бидинтир. Ол 15

хар бекин четпейн чыткаш, школазын калган.

Удтапаанда Сергей болук өөрү оолдар-биле кады бажылар билин бедир институттун кассазындан хей түңүгү акша оорлош тургун. 2 чыл дугузунда кем-херек үлгүлөгөнини херээн эргитерге, «Сибирьэлектромонтаж» черинге монтерлап амылдап эгелээ. Бир ай бекин апшайн чорда, оон ажылдап турган черинге ийи бригадир солукшан. Оларын ажыл шагы үзүп, аргалаан дөш солган. Чамдык уелерде Сергей районнарже үр командировкаже үнүп, авазыңа чагыс көпөк-даа өкөлбөс апарган. А ол аразында Сергей авазын болгаш амылдап турар коллективин мегелеп, карак ажиттавышаан, бүгү шалын аргалаашкыга чарыдап турган. Түнелинде көз-көз, ол 15 харыг Михаил Топовети көгүдүп алган, ийги оорлоашкыны кылган. А Михаил Топовети бо кем-херекке каттыжа бергени база аңаа бир таварыга эвес. Ол адазы харыныга чедир төрөөн неэинге кичизиттирип келсе-даа, авазы доктаамал аргалап, огдун дугайында сагыш салбайн келген. Школазын ара каттап, №1 чүкү АТЭ-ыңа слесарьлап кирип алган. Михайл адазынын болгаш соңгу неэиниң өс-домаан тоовайн, дүнүнү кандың-даа үеинде шөлзө-чөлзөөрлө чок чорупкаш, үргүлчү ээриң келир апарган. Оон түрүмү, Михайл ажылга үнөр-даа, үнөс-даа. Оон чүгө ажылга үнөмүй барганын дугайында, хостуг үнөс кынар-биле эрттирп, чүңү канчп турарынын дугайында амылдап турар чери-даа, ада-нези-даа хан-

дыр таныжып, соңуургап көрбөс.

Өскө чыжак. Семён Тонжикти назы-лары четпезин-даа болза, оон дилең ёзугар оон хоорайнын харылааа конторазыңа ажылдап кирип алган. Элзөөн кып айлар эрткенде Семёну оон адазы ажылдап үндүрүп алган. Бир-ле катал ол ада-неэиниң бажыңында турган чартык шил спиритти оорлош, таныш өөрүңгө берипкен. Нези огдун бажыңдан үндүр ойланышаан, оорлош спиритиниң орун ол-ла хөвөөр эгилдип келбөөн шаанда бажыңыңа ис баспазын негзөн. Түнелинде кээп, Семён неэиниң «дээрин» шиткелиң Күсөдир соорула-биле бичин уруглар садыңга оорлош кирип чыткаш тургун.

13—15 хар—оолдар, уруглар-ың чуртталгазыңа амыдыралды аңгы-аңгы болушкуннарын, шын бажыңарын ыңды-ла ыңгып билбөс, азып-даа, чазып-даа чорутурун база нарын болгаш берге өскерлишкениниң үези дээрин кыма-даа бидинтир. Ынчангаш анык кижжи бурулуңун амыдыралынын шак бо назымын үезинде аңаа эң-не, дорт орукту айтып берип, оон чазымы бажыңардан чаладыры — ада-неэин-даа, школан-даа, хей-нииниң-даа кол хүлээлгези. Бир эвес анык кижжи бурулуңун кижизидилгезинге чазып кылдыр болза—ол бүгүңгөңиң бурулуңу; маңаа шупту бурулуңу; ада-не, школа, хей-ниини.

Д. БААЗАН,

ВЛКСМ Кызыл хооронунун секретары.

Малчыннарнын негелдези

Тес-Хем районун «Тере-Хөл» колхозунун баштар чери болгаш Шылаа көзү Совет Бажыңыга хей-жы бригаданын малчыларын амыдырал-чуртталгазын болгаш ажылынын байдалыңа каш чылдарын дугузунда шуут сагыш салбайн келгенде мыңа каш малдың чыдыры хей, ол ышкыш чук дужаар план баа күөсүттүмзүн.

Тарып боозалыга ажылын чорут-пастаанын бээр ам 2—3 чыл эртен болгаш малды сула эдержиле-же шилчткен. Зоотехник эш М. Су-

румваа бодунун харысчалгалыг хүлээлгенин утуп, 10 ай иштинде бо бригадага чангыс-даа катал келбээн.

Малчыннар болгаш мыңа амылдап турар кижжи эчмэни септеттинмээн соок бажыңарда чуртталга туралар Мал эчмэни эш Херет бажыңа оту-биле ам өгө чурттал турар. Брига-даа чунар бажыңа баа чок. Ээр-Мээ деп черде ийи ала чурттал бажыңың ханазын тургускадан бээр 3 чыл эрте-даа, амга дээр ол ажыл-далга кирбээн.

Д. ЧАП.

УДМУРТТИЯНЫН ААС-КЕЖИИ

Россияга бодунуң акы-тура-биле каттышканың 400 чыл оюн Удмуртия 1983 чылдың июньда дем-дестеп эрттирген. Байыдалга аал-чылар чурттуң аңаа-буру чүткери-биле келген. «Адылдарыңар кай-да чүвөл» деп, оларын бирөөн баштапканын айтырган? Ол чүү чутаалаар дээлиң, шупту үнүс бичи—бистин Удмуртияны Россия империязын адылгы бу-луну деп каян-ла бир үеде алап турган-ла болгай. Ынчангаш ылар-ла «адылгыг булуңа», бүгү тала-ларындан дүмбей арга-биле бур-геткен суурже аалчыларын баа-рын санаалаан бис.

Ол дээрже Владимир Короленко-нун каян-ла бир бижин турган-ыңа көңүс дөмөлөшпөс чаа Удмуртия-дыр. Удмурттарын күш-ажыла ынакшылдык, чаа-гай сепкилдин, хүндүлөөчелин чогаалчы демдөгзөн болгаш ол үеде чавыс культуразынын болгаш ажит-човаланын дугайын сег-кил дүвүрөп бижээн. Бистин ул-узвус мугараның мларын чо-гаалып тургулаан ыңдыг үе база турган-ла болгай. Оларын бирээ-зинде мыңа деп турар: «Ам-даа, чер-даа шыдашпас, чүгө кижжи шыдажыр».

Кижжи бурулуңун болгаш чоңун амыдыралында оон күөс болза-ларын, оон уругларынын болгаш өнүктүрүнү аас-кежигин хары-лаштырып турар ыңдыг хүннер тургулаар. Удмурт улустун чүрө-нүң эң-не эргин ыңдыг хүннери бирээ болза 1917 чылдын Улут Октябрьин хүнү болур.

Политиктиг, экономиктиг бо-лаш культурутгүл хөүлөлденин дел-гем орууче киреринин мурунда бистин улус хей-хей аар шыгал-

Пётр СЫСОВЕВ,

удмурт АССР-ниң Дээди Советинин Президиумунун даргазы.

даларын көрүп эрткен. Хааныг Россиянын бүгү-ле бичин улустары ышкыш, удмурттар кырып, төнүп чорзан. Удмурттар үр чурт-тал туруп шыдаас болгаш Вятск крайынга түс черини чер-чурт аргыңга бодунуң тураскаалын ар-тырып кааны демделелдери ыш-каш кылдыр чоңуке үеде оларын дугайын ыңаар сактып болаар апаар деп ол үениң тускай би-жигинде чутаалап турар.

Совет эрге-чагырга удмурттар-ын хостуг болгаш аас-кежиктиг амыдыралын делгем орууче кириген. 1920 чылдын ноябрь 4-те В. И. Ленин биле М. И. Калинин Россия Федерациязынң составы-на Вятск автономнуг областы тургусканын дугайында док-таалды хүлээп алган соонда Уд-мурт автономнуг областы кылдыр эде адыттыңан.

Удмуртияны кирип турганы Вятск край болза, революшлар-ын болгаш депшигелгиг чогаалчы-ларын шөлүр чур турган. Оон де-вискээринге 1913 чылда чүгө каш саныг үрүмкө будурдугелер тур-ган. Эң улут хоорайлары Ижев-скийн болгаш Воткинскийн док-тодорчыга беш чүтсөн эвээш ки-жи амылдап турган.

Чегенчиг туркии амыдырал та-разымнаадын хилинчээтээшкени таарыштырган. Черин амылдап кылларыны кара чангыс чөпөз ыш анаадыр болгаш өлнөлдөр турган. Көзүе ажил-агынын тус-кай эртемчилерин дугайын чу-гаалзан-даа херээ чок. Кичээ, Глазовск уездиге 1910 чылда чү-ле чангыс агроном турган. Көзү

ЧАГЫГ

Ужук көргөш, ону танып,
Ужугелтер болу бергеш,
Эң-не баштай номчаң чүвөм
Эпи-ле бо сактып кээр мен.

Өөрүңгө бидиртпейм,
«Өө», «эр» деп сыммырап,
Саазыңа шыгып-ла ореш,
Чазай кожуп номчуп алдым.

«Өөрөңер, өөрөңер
База катал өөрөңер» деп,
Башкы Ленин чагыс-сөзүн
Өөрүшкүгү чугаалаптым.

Өөрүм менче көркүп келгеш,
Соңчүг-мурнуг түрп келгеш,
«Өөрөңер, өөрөңер» деп
Өдө-чиге докынаанар.

Шак ол чагыс төдүвүстүң
Чалгынымыс болуп хуулаң,
Шак ол чагыс чырык түңке
Сая кижжи орунч чүлээм.

С. КУСТУГУР.

ТЕЛЕГРАФ МЕДЭЭЛЕР, ДАМЧЫДЫН ТҮР

Алжир улустун национал байырлалы

АЛЖИР. (СЭТА). Чурттуң национал хосталгазы дээш чепсентиг демиселдиг эгелзэн хүнүндөн бээр 11 чыл болган оюн Алжир республиканың улuzu ноябрь 1-де демдөгөл эрттирген. Алжир найысылалдың бажыңа-рынын кырында чүс-чүс национал туктар киисип тур-ган.

Алжирниң хосталгазы дээш боттарының амызын бер-ген маадырларын хөвүргө веноктары салган.

Алжир национал улус армиязының паразы болган. Аңаа Алжирниң Революстуг чөвүлелиниң болгаш ча-зааның кеңигүннери, а ол ышкыш аалчылар олуруш-кан.

Индирниң хүндүлүг аалчылар олуар черлеринге хей саныг аалчылар, оң иштинде Алжирниң национал байырлалына кирижир-биле ында чаде берген СССР-ниң төлээкчилери — совет төлээлериң баш-тыңы, СССР-ниң Дээди Советиниң Националдар Сове-диниң даргазы Я. В. Пейве, шериг төлээлериң баш-тыңы СССР-ниң Чепсентиг Күштериниң Кол штавының начальниги Совет Экилелиниң Маршалы М. В. Заха-ров болгаш Совет Экилелиниң төлээлериң өскө-даа кеңигүннери бар болган.

Алжир республиканың найысылалына болгаш өскө-даа улут хоорайларына национал байырлал-биле хол-баштырган чысаалдар болгулаан.

Акы-дуңма партияларның конференциязы

ГАВАНА. (СЭТА). Чокта чаа Мексиканың, Гватемаланың, Сальва-дориниң, Гондурастың, Коста-Рика-ның болгаш Панамаың коммунист-тиг болгаш ажилчы партияларының IV конференциязы болуп эрткен деп, «Гранма» солун дыңнадып турар. Нинти соңуургалдыг айтырларың конференцияга чугаалажып көргөс, ходелишкениниң нинти шүтүмүн

аажылдап кылп, дыңнадыгы бол-гаш Топ Американың экономиктиг интеграциязын дугайында айты-рыгың талаады-биле резолюцияны хүлээп алган.

«Гранма» солун дыңнадыгың доп-чулалын парлап үндүргөн.

Бот-бодун билчир чоруктуң байда-лыга эрткен конференция Латин Америкаың коммунист болгаш ажилчы партияларының аразында акы-дуңма харылааларын барын болгаш улам чоокшылжышкынын бадыткаан деп, ол документте де-мдөгөл турар.

Доминикан республиканың ул-узунга уdur америк империализмниң атресчин үүлгедилери-биле холбаш-

тыр конференция болза империализм-ниң планнарын үзе шаварыңга, а ол ышкыш Латин Америкаың анти-империалист болгаш революстуг күштериниң ходелишкениниң чангыс ээни быжылгаарыңга латин-америка улустарын кыгырып турар деп, документте оон ыңай чугаалап турар.

Конференция Санто-Домингоже АКШ-тың интервенциязын шийтир-лиг буруу шапкан болгаш доминикан деискээрден америк шериглери доп-дараа үндүрерин негзэн. Вьет-намада АКШ-тың чорудуп турар араа-таазыг дайыныга шийтирлиг уду-рлаанышкыны конференцияның кир-жикчилери база илергейлээ.

Чазак дүшкен

КАБУЛ. (СЭТА). Афганистаның премьер-министри Мухаммед Юсуф чазактын дүшкөр дугайында демдөгө-ди чаа Мухаммед Захир Шахка ту-дускан. Кадынның байдалы-биле холбаштыр премьер-министриниң ала-баниндан үнүп турар мен дээрин оон меделелдиге чугаалап турар. Чазактын дүшкенин хаан хүлээп ал-ган болгаш чаа чазактын түрүзүрүн-га кеңир боттарынын күлээлгезин күөсөдирин уругулдузун министр-лерге дааскан.

Юсуфтуң чазанда парлала бол-гаш информация министри Мухам-мед Хашим Мейландарың чаа ча-зактын түрүзүрүн чаа Захир Шах дааскан деп, Кабул радиозу дыңнат-кан.

Вьетнамче шериг чорутпас

ОТТАВА. (СЭТА). Соңгулда му-рунун митингизинге Канаданың пре-мьер-министри Лестер Пирсонун меделзенин болза, Канада бодунуң шериглери Вьетнамче чорутпайн келген болгаш чорутпас-даа.

Соңгулда мурунун кампаниязы чоруп турда Л. Пирсон Канаданың чазаның ол туружу хей улаа ба-дыткап, чуртка бүгү-ниини соңгулда эрткен соонда дараа-ла канада шер-иглери Вьетнамче чорудар дээр дугайында бадыткаларын буруу шап турган.

Азияның чурттарындан медээлер

ПЕКИН. Совет Армияның А. В. Александров аттыг ыры болгаш та-шы ансамбли адыл найысылалда гастроладып эгелзэн. «Тяньцзю» театры оң баштайгы концерти улут челишкениг эркен Совет Арми-нин кол уран чүлү коллективниң артистерин көрүкчүл димиттиг адыш чаксаашкыны-биле уткан. Хей-хей ырлары «Бис» деп кийилер ёзугаар дагың-дагың күөсөдип тур-ган.

КУР-нуң күрүне чөвүлелиниң премьеры Чжоу Энь-лай, КУР-нуң премьериниң оралакчызы болгаш даштыкы херектер министри Чэнь И, СССР-ниң КУР-ла элчини С. Г. Ла-пин концертке олуршкан.

ПХЕНЬЯН. Көрейниң Күш-ажы-лы партиязын Топ Комитетиниң органы «Нодон Симун» солунун 20 чылы-биле холбаштыр аңаа байыр-лыг хурал болган. Ол солунуң кол редактору Тен Чун Ги илеткеп кыл-ган.

Көрейниң Күш-ажылы партиязын Топ Комитетиниң хей-нииниң органдарында, а ол ышкыш өскө чурттарың коммуни-ст болгаш ажилчы партиялары-

нын элзэн хей топ парлалга органи-зындан, оларын аразында «Пра-да» солундан 20 харлаан солунуң адыл байырлыг чаргаларын ол ху-ралга номчаан.

ТОКИО. «Байкал даңгырак» деп документалдыг фильмин баштайгы көрүлдөз Токиога болган. Совет бол-гаш япон аныктарың найыралы-ның бо чайын Байкалга болган фе-стивалиниң үезинде ол кинону япон кинематографистер тиргиттерган. СССР-ниң болгаш Японияны аны-к салтакчыларынын найыралың дугайын, бүгү делегейге тайбың дээш, яролуг дайынын болдурбас дээш, империализмге болгаш коло-ниализмге уду, улустарын хостал-газы болгаш хамаарышпас чоруу баа демократия дээш демселе ол салтакчыларың чангыс ээниң ду-гайын ол фильм чутаалап турар.

ПНОМ-ПЕНЬ. Камбоджаның бол-гаш Совет Экилелиниң аразында культурутгүл солукчука дугайында дугузугага дүшүрт совет чурук-чуларың графиказын болгаш плакаттарың делгелзэн ында ажиттыңан.

ДЕЛИ. «Солсберже Вильсонун чорутушкуну челишкенин болур деп иделгелдер эстип хайлы берген. Ро-дезияда африкан хей нуруунуң эрге-ажыктарын камгалаарың орунуга, аңаа премьер-министр Чанг карын хора чедирген» деп, «Индан» эк-спресс солун бижээн. Муруну Роде-зияда ак кештиг расистери оожук-турарын күөзүп, Вильсон харин ол районда тайбыңны кыжынышкында тургускаан деп, ол солун онзаап демдөгзөн.

(СЭТА).

0,5:0,5

ТБИЛИСИ. (СЭТА). Ийн совет грессмейстер — М. Таль биле Б. Спасскийни аразында хол-ш. дыраа талаады-биле маргалада Тбилисде эгелзэн. Бо онза солун маргаладазын тилекчиин хал-шылараа талаады-биле делегей чемпиону Т. Петросян-биле ой-каар. Тукан дугаар ёзугаар баштайгы салмада агы-биле М. Таль ойнаган.

Бирги салгы 37 көштүң бодун-да хайым болган.

Боттарының эргелерин камгалаар дээш

КАРА-ТУРАЗЫНДА ААЖЫЛААШКЫНГА УДУР

МОНРОВИЯ. Либерияда чымкыг Павел деп хемде гидроэлектростанциянын тузунда амы-лдап турар мун ажыг ажилчылар ажил сок-садышкынын чарлаан. Ажил соксатканнар күш-ажылды байлааларын экижидер болгаш ажил-мекер компаниянын доктааткан черик араа-тангы ёзу-чурумларын дугайында айтыр-гың Либерияны парлаагында көдүрүп үндү-ргөн. «Раймонд» компания ол электростанция-ны туттуруп турар. Либерияны күш-ажыл бюроу ажилчыларын хей саныг хоумдаларын кө-рүн тузугуң администрациядан негзэн, ы-чала-даа ол негелдени тоомча чок көргөн.

Электростанциянын тузунда 63 шактыг ажил-неделзени доктаадып тургускаан. Ажил шагында дашкаар ажилдаанын төлөвүн төлөсө. Ай-да африка ажилчыларын ажил төлөвири 20-ден 45 чедир доллар болуп турар.

Либерий ажилчыларын «Раймонд» компания-нын араатангы ажилдары чурум болган.

«Лиснер» солунуң дыңлатканы-биле адырга,

ажыл соксатканнар бо удаада боттарының негел-дери хандырып бергирже чедир компаниянын «расисч административиз»-биле демсегир деп турар.

ШИИПТИРИГ НЕГЕЛДЕ

САНТЬЯГО. Чилиниң «Динкас абреас намо-налес» дээр ужул чүлү компаниязын техниктиг ажилдакчылар ажил соксадышкынын чарлаан болгаш боттарынын материал байдалын экижидер база амылдап үндүргөн 40 механиктерин амылга доп-дараа катал кириерин негеп турар.

Техниктиг ажилдакчыларын ажил соксатканы-биле холбаштыр иштик болгаш делегей шу-гумнарыга компанияның самолёттарының ужу-душкуну соксаан.

Негелдери буруу хандырып бергирже че-дир амылдаас бис дээрин ажил соксатканнар меделзэн.

АЖЫЛ СОКСАДЫШКЫНЫ

ДЕЛИ. Макараштра штатта Виларба райо-нуң пест-тавыс будурдугелерин чээрби мун ажилчыларын бир хүнүн баштайгы сагындырыл-гы ажил соксадышкынын чорудуп, немелде тө-лөвири эвээжеткеннге болгаш амылдаар бир

ээлчегин күш чок болдурганга удууларын ту-рар. Нагүр хоорайга ажил соксатканнар муни-ципалитеттиг бажынын баарыга чысаалды организаашан.

Тус черин эрге-чагыргазынын төлээкчиле-ринге тузускан бижинге олар боттарынын негел-дери доп-дараа хандырып бээрин негзэн.

Ажил соксадышкынын пест-тавычларынын профэвители организаашан.

БУЭНОС-АЙРЕС. Тукуман можда «Ралос» дээр чигир заводунун ажилчыларынын полией-жилер-биле таварлажышкынын үезинде 20 кижжи балыглаттырган. «Мунод» солунун адынт-каны-биле элмрга, ол заводтун ажилчылары оларга бербэн ажил төлөвири тыпыснандан будурдуге ээлериң ойталаанга удууларын-кынын демээ кылдыр заводтун бажынын күш-биле ээлс алырынын чаа, бешки орадалжы-шкынын кылган. Ажилчыларга удул полицияны күштелдирген отралдары келген болгаш карак чыжы төгүлдөрү, грабалаары ооктап турган. Бүгү дүнүң дугузунда таварлажышкынын үр-гүлүзүн, мыңчала-даа ажил соксатканнар за-водту ээлеп ап шыдааан.

(СЭТА).

Даарта бо республиканың 45 чыл ою болур

Республиканың найысылалы — Ижевск революция мурунуңагы үеде бичин хөвизигейне бажыңнар ажил ажилчы суур турган. Ам — ол дээрже 360 мун ажыг чурттак-чылыг индустриалдыг тептерин бирзэн. Хей катт чараш бажы-нар, культуранын парктары, шко-лалар, ордулар, театрлар ажил-чы чоннарын эргезинде. Бистин бүгү-ле хоорайларымыс болгаш

ажылчы суурларымыс өтүп, чаа-гайжып турар.

Көзүе суур база-ла чартыңган. Эки шынарлыг бажыңнар, клуб-тар, библиотекалар, радио, кино, телевизорлар—бистин суурлары-мыстың чаа иле демдестери бо-дур. Солуннар болгаш журналдар алабыр турар ыңдыг өг-бүлө бисте чок.

Чүс алдан мун хуу тараачын

ИЖЕВСК. Республиканың найысмаалынын кол кууду-чарларынын бирээни—М. Горький куудумчузунун хөвир-шинчизи.

ЧЫРЫК ОРУКТА

Энергострой черинде ажылдан турар электромонтер Володя Харламов багыт чүгө таварышкан. Оң түңгөндө орукка бир кижиле амынган каражадан айымылдуу болушунга ол буруулап чадавас деп, суд азын хой байдалдардан көрү ужурап болган. Болушунун дагыштык байдалдары, а ол шыкшан амынган турган черинде Харламовка бергени багыт характеристика шыгын шиткеди ундуренине чыгап турган. Ындыг-даа болза Володягга мынак кыс Вала Кудрявцева оң буруулууга болган характеристика шыгын шыныккан бузурес. Володя дээш, шынык чорукту катан тургузар дээш демиселди ол эгелер. Партиянын болган боттарынын арым-чүрүнүн мурнуна ак сепкилдиг болуп чорукту белинине беле тилеел чорукту кижилер башым бузуредде улам көндүп келер болган ол демиселге кижилер эгелерлер. «Эниа» деп журналга парлар «Душтук» деп чогаалдык сюжети ында. Ол чогаалдың бир үзүндүзүн «Правда» солудан очудурган, мында парлаан.

— Ынаага, Володя Харламов буруулууга эес дээрине силер бузурер шыкшанар чүд, Вала? — деп, Вала сөксөй бээр аразында, Комаров болган аарак чугаалаан.

— Силерини-биле алырга, ол дээр-ге эки, ак сепкилдиг оол шыкшай? Валин азын-биле чугаан сагымыншаан, Валие ол кичээгелгил көрүп олтурган. «Хороший» тешек урут боор! — деп, оон азын оңу кичээл азын, Комаров болуңд сагымыншаан чугурун-даа.

— Силерин келди деп дилээрмиз, кайга берген боор силер аа—деп, Комаров чугаалаан. — Обком секретарына херенет чүгө херек апарган ол деп болаан боор силер аа? Ындыг ирги бе?

— Чок — деп, Вала дээр харым-лаак, — мени чүгө келтиргенин билем мен.

— Кай ындай бе? — дээш, Комаров хуңдурдун, — бирээде, силерни мен келтирген, а чалаан мен. Ынаага селерини-биле ам чүд дээрлик чыккан?

— Мени көгүдүр азы менден негээр-ле силер ынаа? — деп, ол эде чугаалаан. — Силерден азын дилеп турган билер-ле болган мен. Ол дээр Володяга мынак эес кижин чүе.

— Дилегер бузур-не хандырлар дээр ындай кижин мен эес-ле болган мен — деп, Комаров биеги хевээр хуңдурдун харымлаан. — Азыннын дилээ шынык херек болза-даа аян. Чөдө ындай-дыр, Вала — деп, үргүңдүлүшкөн, оон азынша: хуңдурдун шутт чине хона берген, — эң эгелеринде эгелер дугурун алыш, шүвө, көгүдүр деп болаан-дыр мен, шүвө, негээр эрген чок болгай. Эң кызын дээрге бо таварылааа аян. Азын-ла чугаалажырын күзөн аян. А чүгүн дугайын силер билер болуңдар, ам каянар, ол эки-дир.

Вала ыт чок олтурган. — Ындыг-дыр — деп, Комаров үргүңдүлүшкөн, — силерин ачанар аажок сагыш човат турар-дыр. Силерини шын эес боор деп болап турар-дыр. — Чугаалап көрүңер, мээ Комаров — деп, Вала херенет айттыркан. — Бир эес кыс кижин ху амыдыралыгын шын эес шилеп алышкын кылыпкан болза, оон партия обкомунун секретарына кыйгыртыл, тодаргайлаарга, чалап турар ындай чүе ирги бе?

— Чок, ындай эес болбайн аан — деп, Комаров шала чыккыныне аарак харымлаан. — Бо таварылааа менде ындааган барын чажырбас-даа мен.

— Кандыг? — деп, демги-ле шудур-гу байдалы-биле Вала айттырган. — Ону ынаш чугаалажып бис. Бир эес уудуланмас болуңдар, амыдырлааа азын чугаалажып көрүңер. Ындыг-дыр аа.

Комаров база катан хуңдурдун. Вала ыт чок эртирпип каан. — Ынаага, силер Володя Харламовка мынак-тыр силер. — Силер оңу идеягелгил камтап турган-дыр селер.

— Оң соонда бе? Хамык чүе өскөргөндө, Борис Васильевич, силер менден: комсомолчу силер бе? деп айттырдылар. Ийе, мен школага кирген кижин мен. Ынаагада чүгүн-даа дугайын болааа чораан мен. Билип көрүңер даан, чүгүн-даа кижилер кырып турар мен база. А ам кээп ол бүгүн билеп чору мен. Мээ чугам билдирмейн-дир бе?

— Чок, чок, үргүңдүңер. — Володя дээш демисел мээ чугаалам деп чүвени херенет меледер берди. Ол бүгүн ачамга тайылбырлаарын орадашкан. Чүгүн-даа бузурейн-дир. Билер биеги хөңгүч оон соонда чүе кижиге ужурамы берди, ол кыры берген кижин, партияга дык чур болган. Харин ол кижин мен чугаалам, шынык чүд дээр демисел херек деп. Мен херек турган сөс ол-дур деп чүвени дораан-ка меледер билеп кагам. Оон соонда сатыш-сеткил белип аажы берген, орук азын карайгы шыкшан турган болза, херенет чырып берген. Ам менээ кым-даа, сирек-даа болуңдар, соксар, ол оруктан өскөр барып көрүңер деп чугаалап болуңдар, демей-ле шыдавас мен ийи. Ам чөдө шыдавас-тыр мен.

— Чүе шыаама «ам» чүе? — Чүе дээр хей кижилерге ужурашты! Бо-ла орукка ужурашты! Шынык чүд оларга кайы хире үчүлгүн билдим. Бүгүн-ле чүдүлгө чөптүг чорук, ак сепкилдиг чорук турарын кижилер күзеп турар-дыр. Партиянын мурнуна, оонун мурнуна, болуңд арым-чүрүнүн мурнуна аян! Чыгыш чүе чугаалажып, дилегер силер бе? Силерге кел чорук болуңдар чорук орам: ол, обком секретары кижин, сокса деп мени көгүдүр чорук бе? Ам, чөптүг чорукту билип чөдө алганмыз аа? Ол соксай хона берген, Комаров чүе караачы чыдап көргөн.

— Бо орукка ужурашкан-ка кижилерин шуптуу шынык чүдү тилеши турарын күзеп турарын силер чугаалажып-деп, Комаров база катан чугаалажып эгелээ. Ынаага кижин бузур-ле силерини орунуарга база силер шыкшан-ла демисел чорук, бээр болза деп бо-дас силер бе?

— Мен шыкшан бе? — деп, Вала тодаргай айттыркан. — Билес мен. Боланмышаан бажын чайгаан. — Бо хуңдурде дык-ла хей чүдүлгө бола-дыр. Ам силерден, бир чүдүлгө айттыр: бистин чамдык анык өскөнүс чөдө каяп барган ол?

— Орукка ужурашкан кижилерини дугайын ынаш ораныңар ол бе?

— Оларын-даа, өскөргөндө-даа дугайын. Ам бүгүн-ле чүвени эскерип чорук апардым. Бир чамдык кижилерге чүд-даа херек чок, чүгө оон болуңд дөбө-ле болза дээр, чүгө болуңд дугайын болан чорук. — Эскерип болза чырык делегел бар-ла турар чүдүлгө-поли-тика-даа, нийтигелдин амыдыралы-даа—ол бүгүн кайдыг-даа үе чок кылдыр болаар, чүгө практиктиг билер херек, техниканы чугула дилер-дир. Бо айттыр: силерини харымлап бээрини күзеп олур мен: бижыг туруштуг, күзөл-сору-тут, эсүлүг кижилер дугайын дайын мурнуңдагы болган дайын чыда-

— Оң соонда? — Ийе. — Че ындай-дыр... Коммунистер болганмыста таптыг чугаалажып чоруктук берген. Ындыг бе, Вала? Бистин чугаалам кончут кыска-да болур ша-даас. Харламовту камтааар деп чүе шиттирел алдыңар — деп айттыр-ган болган мен. Ол хуңдун айттыр деп менээ харымлап болур силер. Ынаага бистин чугаалам азын доостур. Ол чүгө ханылап кырер эрте менде чок болгай. Ындыг аа?

— Чок, чүгө хуңдун эес... Валие айттырканмы кончут ол көргөн. — Мен Володяга мынак мен харын — деп, биче-даа эпоскумай чугаалаан. — Силер бодуңарын айттырарын мурнуңда менден айттырар болуңдар. Ынаага мен мынаа харымлап ийи мен. Ийе, ол дээр чүгө Володя биле биске хамдар-дыр-ла болгай.

— Ынаага, ам? — Ам... дээш, ол бажын чайгаан. — Чок, мен болаармыга ам чүгө биске эес.

— Ындыг-дыр — деп, Валин характеристика дөрт көргөн, Комаров эгелек чугаалаан, — мен шуптуузын билеп олур мен. Партия обкомунга келген, амыдыралында бир-ле дугар көргөн кижин биле ийилээ-ле олур, ол хире хуула айттыр тавылажып мынаа чугаалажып амыр эес боор. Ынаага-даа силерге шупту-ла аажы-биле чугаалажып, көшпөзөр көрүңер: бо чүгө менээ чугула. Менээ бузурейини кончут-ла күзээр-дир мен. Бузурел болур силер бе?

Вала кезек каа ыт чок олтурган, а оон соонда чугаалаан: — Билип көрүңер... мен боду-на силерге чөдөп келер турган ийи мен. Бир эес мени эртирпип турган болза.

— Кай ындай бе? — деп, Комаров кайтаан. — Мен болаармыга, бо болза ам мээ хуула херээм эес — деп, Вала болуңд ора чугаалаан. — Чок, ам хамык чүе өскөргөндө. Мен ол дугайын хей-ле болаан мен.

— Солун-дур, чүгө болаңдар ындай? — Борис Васильевич, Володянын дугайын чүгө азыннын соондун билер боор силер аа? Ынаага-даа аам шын эес. Бүгүн-ле чүе суд азынга эгелээ. Володянын харымла-рын азынша, каяп барган кижин боор деп бодандым. Ол үргүңдү-де дидим, халымка-даа дээр чүе бе, байдалыг кижин-ле болгай. Ынаага-даа менээ бузурел көрүңер, шын эес чүвени каян-даа чугаалажып чораан! Чөптүг эес чорукка, ак сепкилдиг эес чорукка, ол үргүңдү таарыммай чораан. Ол кижин каяп барган билеп азыннын күзеп чоруктуу бо. Ол чүгүл тодаргай эгелер бээрмиз, баштай бүгүн-ле чүе Володянын шыкшан, менээ оон өске чүд-даа херек чок шыкшан сагымын билер турган чүе.

— А оң соонда? — Ийе. — Че ындай-дыр... Коммунистер болганмыста таптыг чугаалажып чоруктук берген. Ындыг бе, Вала? Бистин чугаалам кончут кыска-да болур ша-даас. Харламовту камтааар деп чүе шиттирел алдыңар — деп айттыр-ган болган мен. Ол хуңдун айттыр деп менээ харымлап болур силер. Ынаага бистин чугаалам азын доостур. Ол чүгө ханылап кырер эрте менде чок болгай. Ындыг аа?

— Чок, чүгө хуңдун эес... Валие айттырканмы кончут ол көргөн. — Мен Володяга мынак мен харын — деп, биче-даа эпоскумай чугаалаан. — Силер бодуңарын айттырарын мурнуңда менден айттырар болуңдар. Ынаага мен мынаа харымлап ийи мен. Ийе, ол дээр чүгө Володя биле биске хамдар-дыр-ла болгай.

— Ынаага, ам? — Ам... дээш, ол бажын чайгаан. — Чок, мен болаармыга ам чүгө биске эес.

— Ындыг-дыр — деп, Валин характеристика дөрт көргөн, Комаров эгелек чугаалаан, — мен шуптуузын билеп олур мен. Партия обкомунга келген, амыдыралында бир-ле дугар көргөн кижин биле ийилээ-ле олур, ол хире хуула айттыр тавылажып мынаа чугаалажып амыр эес боор. Ынаага-даа силерге шупту-ла аажы-биле чугаалажып, көшпөзөр көрүңер: бо чүгө менээ чугула. Менээ бузурейини кончут-ла күзээр-дир мен. Бузурел болур силер бе?

Вала кезек каа ыт чок олтурган, а оон соонда чугаалаан: — Билип көрүңер... мен боду-на силерге чөдөп келер турган ийи мен. Бир эес мени эртирпип турган болза.

— Кай ындай бе? — деп, Комаров кайтаан. — Мен болаармыга, бо болза ам мээ хуула херээм эес — деп, Вала болуңд ора чугаалаан. — Чок, ам хамык чүе өскөргөндө. Мен ол дугайын хей-ле болаан мен.

— Солун-дур, чүгө болаңдар ындай? — Борис Васильевич, Володянын дугайын чүгө азыннын соондун билер боор силер аа? Ынаага-даа аам шын эес. Бүгүн-ле чүе суд азынга эгелээ. Володянын харымла-рын азынша, каяп барган кижин боор деп бодандым. Ол үргүңдү-де дидим, халымка-даа дээр чүе бе, байдалыг кижин-ле болгай. Ынаага-даа менээ бузурел көрүңер, шын эес чүвени каян-даа чугаалажып чораан! Чөптүг эес чорукка, ак сепкилдиг эес чорукка, ол үргүңдү таарыммай чораан. Ол кижин каяп барган билеп азыннын күзеп чоруктуу бо. Ол чүгүл тодаргай эгелер бээрмиз, баштай бүгүн-ле чүе Володянын шыкшан, менээ оон өске чүд-даа херек чок шыкшан сагымын билер турган чүе.

— А оң соонда? — Ийе. — Че ындай-дыр... Коммунистер болганмыста таптыг чугаалажып чоруктук берген. Ындыг бе, Вала? Бистин чугаалам кончут кыска-да болур ша-даас. Харламовту камтааар деп чүе шиттирел алдыңар — деп айттыр-ган болган мен. Ол хуңдун айттыр деп менээ харымлап болур силер. Ынаага бистин чугаалам азын доостур. Ол чүгө ханылап кырер эрте менде чок болгай. Ындыг аа?

— Чок, чок, үргүңдүңер. — Володя дээш демисел мээ чугаалам деп чүвени херенет меледер берди. Ол бүгүн ачамга тайылбырлаарын орадашкан. Чүгүн-даа бузурейн-дир. Билер биеги хөңгүч оон соонда чүе кижиге ужурамы берди, ол кыры берген кижин, партияга дык чур болган. Харин ол кижин мен чугаалам, шынык чүд дээр демисел херек деп. Мен херек турган сөс ол-дур деп чүвени дораан-ка меледер билеп кагам. Оон соонда сатыш-сеткил белип аажы берген, орук азын карайгы шыкшан турган болза, херенет чырып берген. Ам менээ кым-даа, сирек-даа болуңдар, соксар, ол оруктан өскөр барып көрүңер деп чугаалап болуңдар, демей-ле шыдавас мен ийи. Ам чөдө шыдавас-тыр мен.

— Чүе шыаама «ам» чүе? — Чүе дээр хей кижилерге ужурашты! Бо-ла орукка ужурашты! Шынык чүд оларга кайы хире үчүлгүн билдим. Бүгүн-ле чүдүлгө чөптүг чорук, ак сепкилдиг чорук турарын кижилер күзеп турар-дыр. Партиянын мурнуна, оонун мурнуна, болуңд арым-чүрүнүн мурнуна аян! Чыгыш чүе чугаалажып, дилегер силер бе? Силерге кел чорук болуңдар чорук орам: ол, обком секретары кижин, сокса деп мени көгүдүр чорук бе? Ам, чөптүг чорукту билип чөдө алганмыз аа? Ол соксай хона берген, Комаров чүе караачы чыдап көргөн.

— Бо орукка ужурашкан-ка кижилерин шуптуу шынык чүдү тилеши турарын күзеп турарын силер чугаалажып-деп, Комаров база катан чугаалажып эгелээ. Ынаага кижин бузур-ле силерини орунуарга база силер шыкшан-ла демисел чорук, бээр болза деп бо-дас силер бе?

— Мен шыкшан бе? — деп, Вала тодаргай айттыркан. — Билес мен. Боланмышаан бажын чайгаан. — Бо хуңдурде дык-ла хей чүдүлгө бола-дыр. Ам силерден, бир чүдүлгө айттыр: бистин чамдык анык өскөнүс чөдө каяп барган ол?

— Орукка ужурашкан кижилерини дугайын ынаш ораныңар ол бе?

— Оларын-даа, өскөргөндө-даа дугайын. Ам бүгүн-ле чүвени эскерип чорук апардым. Бир чамдык кижилерге чүд-даа херек чок, чүгө оон болуңд дөбө-ле болза дээр, чүгө болуңд дугайын болан чорук. — Эскерип болза чырык делегел бар-ла турар чүдүлгө-поли-тика-даа, нийтигелдин амыдыралы-даа—ол бүгүн кайдыг-даа үе чок кылдыр болаар, чүгө практиктиг билер херек, техниканы чугула дилер-дир. Бо айттыр: силерини харымлап бээрини күзеп олур мен: бижыг туруштуг, күзөл-сору-тут, эсүлүг кижилер дугайын дайын мурнуңдагы болган дайын чыда-

— Оң соонда? — Ийе. — Че ындай-дыр... Коммунистер болганмыста таптыг чугаалажып чоруктук берген. Ындыг бе, Вала? Бистин чугаалам кончут кыска-да болур ша-даас. Харламовту камтааар деп чүе шиттирел алдыңар — деп айттыр-ган болган мен. Ол хуңдун айттыр деп менээ харымлап болур силер. Ынаага бистин чугаалам азын доостур. Ол чүгө ханылап кырер эрте менде чок болгай. Ындыг аа?

— Чок, чүгө хуңдун эес... Валие айттырканмы кончут ол көргөн. — Мен Володяга мынак мен харын — деп, биче-даа эпоскумай чугаалаан. — Силер бодуңарын айттырарын мурнуңда менден айттырар болуңдар. Ынаага мен мынаа харымлап ийи мен. Ийе, ол дээр чүгө Володя биле биске хамдар-дыр-ла болгай.

— Ынаага, ам? — Ам... дээш, ол бажын чайгаан. — Чок, мен болаармыга ам чүгө биске эес.

— Ындыг-дыр — деп, Валин характеристика дөрт көргөн, Комаров эгелек чугаалаан, — мен шуптуузын билеп олур мен. Партия обкомунга келген, амыдыралында бир-ле дугар көргөн кижин биле ийилээ-ле олур, ол хире хуула айттыр тавылажып мынаа чугаалажып амыр эес боор. Ынаага-даа силерге шупту-ла аажы-биле чугаалажып, көшпөзөр көрүңер: бо чүгө менээ чугула. Менээ бузурейини кончут-ла күзээр-дир мен. Бузурел болур силер бе?

Вала кезек каа ыт чок олтурган, а оон соонда чугаалаан: — Билип көрүңер... мен боду-на силерге чөдөп келер турган ийи мен. Бир эес мени эртирпип турган болза.

— Кай ындай бе? — деп, Комаров кайтаан. — Мен болаармыга, бо болза ам мээ хуула херээм эес — деп, Вала болуңд ора чугаалаан. — Чок, ам хамык чүе өскөргөндө. Мен ол дугайын хей-ле болаан мен.

— Солун-дур, чүгө болаңдар ындай? — Борис Васильевич, Володянын дугайын чүгө азыннын соондун билер боор силер аа? Ынаага-даа аам шын эес. Бүгүн-ле чүе суд азынга эгелээ. Володянын харымла-рын азынша, каяп барган кижин боор деп бодандым. Ол үргүңдү-де дидим, халымка-даа дээр чүе бе, байдалыг кижин-ле болгай. Ынаага-даа менээ бузурел көрүңер, шын эес чүвени каян-даа чугаалажып чораан! Чөптүг эес чорукка, ак сепкилдиг эес чорукка, ол үргүңдү таарыммай чораан. Ол кижин каяп барган билеп азыннын күзеп чоруктуу бо. Ол чүгүл тодаргай эгелер бээрмиз, баштай бүгүн-ле чүе Володянын шыкшан, менээ оон өске чүд-даа херек чок шыкшан сагымын билер турган чүе.

— А оң соонда? — Ийе. — Че ындай-дыр... Коммунистер болганмыста таптыг чугаалажып чоруктук берген. Ындыг бе, Вала? Бистин чугаалам кончут кыска-да болур ша-даас. Харламовту камтааар деп чүе шиттирел алдыңар — деп айттыр-ган болган мен. Ол хуңдун айттыр деп менээ харымлап болур силер. Ынаага бистин чугаалам азын доостур. Ол чүгө ханылап кырер эрте менде чок болгай. Ындыг аа?

— Чок, чүгө хуңдун эес... Валие айттырканмы кончут ол көргөн. — Мен Володяга мынак мен харын — деп, биче-даа эпоскумай чугаалаан. — Силер бодуңарын айттырарын мурнуңда менден айттырар болуңдар. Ынаага мен мынаа харымлап ийи мен. Ийе, ол дээр чүгө Володя биле биске хамдар-дыр-ла болгай.

— Ынаага, ам? — Ам... дээш, ол бажын чайгаан. — Чок, мен болаармыга ам чүгө биске эес.

— Ындыг-дыр — деп, Валин характеристика дөрт көргөн, Комаров эгелек чугаалаан, — мен шуптуузын билеп олур мен. Партия обкомунга келген, амыдыралында бир-ле дугар көргөн кижин биле ийилээ-ле олур, ол хире хуула айттыр тавылажып мынаа чугаалажып амыр эес боор. Ынаага-даа силерге шупту-ла аажы-биле чугаалажып, көшпөзөр көрүңер: бо чүгө менээ чугула. Менээ бузурейини кончут-ла күзээр-дир мен. Бузурел болур силер бе?

Вала кезек каа ыт чок олтурган, а оон соонда чугаалаан: — Билип көрүңер... мен боду-на силерге чөдөп келер турган ийи мен. Бир эес мени эртирпип турган болза.

— Кай ындай бе? — деп, Комаров кайтаан. — Мен болаармыга, бо болза ам мээ хуула херээм эес — деп, Вала болуңд ора чугаалаан. — Чок, ам хамык чүе өскөргөндө. Мен ол дугайын хей-ле болаан мен.

— Солун-дур, чүгө болаңдар ындай? — Борис Васильевич, Володянын дугайын чүгө азыннын соондун билер боор силер аа? Ынаага-даа аам шын эес. Бүгүн-ле чүе суд азынга эгелээ. Володянын харымла-рын азынша, каяп барган кижин боор деп бодандым. Ол үргүңдү-де дидим, халымка-даа дээр чүе бе, байдалыг кижин-ле болгай. Ынаага-даа менээ бузурел көрүңер, шын эес чүвени каян-даа чугаалажып чораан! Чөптүг эес чорукка, ак сепкилдиг эес чорукка, ол үргүңдү таарыммай чораан. Ол кижин каяп барган билеп азыннын күзеп чоруктуу бо. Ол чүгүл тодаргай эгелер бээрмиз, баштай бүгүн-ле чүе Володянын шыкшан, менээ оон өске чүд-даа херек чок шыкшан сагымын билер турган чүе.

— А оң соонда? — Ийе. — Че ындай-дыр... Коммунистер болганмыста таптыг чугаалажып чоруктук берген. Ындыг бе, Вала? Бистин чугаалам кончут кыска-да болур ша-даас. Харламовту камтааар деп чүе шиттирел алдыңар — деп айттыр-ган болган мен. Ол хуңдун айттыр деп менээ харымлап болур силер. Ынаага бистин чугаалам азын доостур. Ол чүгө ханылап кырер эрте менде чок болгай. Ындыг аа?

— Чок, чүгө хуңдун эес... Валие айттырканмы кончут ол көргөн. — Мен Володяга мынак мен харын — деп, биче-даа эпоскумай чугаалаан. — Силер бодуңарын айттырарын мурнуңда менден айттырар болуңдар. Ынаага мен мынаа харымлап ийи мен. Ийе, ол дээр чүгө Володя биле биске хамдар-дыр-ла болгай.

— Ынаага, ам? — Ам... дээш, ол бажын чайгаан. — Чок, мен болаармыга ам чүгө биске эес.

— Ындыг-дыр — деп, Валин характеристика дөрт көргөн, Комаров эгелек чугаалаан, — мен шуптуузын билеп олур мен. Партия обкомунга келген, амыдыралында бир-ле дугар көргөн кижин биле ийилээ-ле олур, ол хире хуула айттыр тавылажып мынаа чугаалажып амыр эес боор. Ынаага-даа силерге шупту-ла аажы-биле чугаалажып, көшпөзөр көрүңер: бо чүгө менээ чугула. Менээ бузурейини кончут-ла күзээр-дир мен. Бузурел болур силер бе?

Вала кезек каа ыт чок олтурган, а оон соонда чугаалаан: — Билип көрүңер... мен боду-на силерге чөдөп келер турган ийи мен. Бир эес мени эртирпип турган болза.

— Кай ындай бе? — деп, Комаров кайтаан. — Мен болаармыга, бо болза ам мээ хуула херээм эес — деп, Вала болуңд ора чугаалаан. — Чок, ам хамык чүе өскөргөндө. Мен ол дугайын хей-ле болаан мен.

— Солун-дур, чүгө болаңдар ындай? — Борис Васильевич, Володянын дугайын чүгө азыннын соондун билер боор силер аа? Ынаага-даа аам шын эес. Бүгүн-ле чүе суд азынга эгелээ. Володянын харымла-рын азынша, каяп барган кижин боор деп бодандым. Ол үргүңдү-де дидим, халымка-даа дээр чүе бе, байдалыг кижин-ле болгай. Ынаага-даа менээ бузурел көрүңер, шын эес чүвени каян-даа чугаалажып чораан! Чөптүг эес чорукка, ак сепкилдиг эес чорукка, ол үргүңдү таарыммай чораан. Ол кижин каяп барган билеп азыннын күзеп чоруктуу бо. Ол чүгүл тодаргай эгелер бээрмиз, баштай бүгүн-ле чүе Володянын шыкшан, менээ оон өске чүд-даа херек чок шыкшан сагымын билер турган чүе.

— А оң соонда? — Ийе. — Че ындай-дыр... Коммунистер болганмыста таптыг чугаалажып чоруктук берген. Ындыг бе, Вала? Бистин чугаалам кончут кыска-да болур ша-даас. Харламовту камтааар деп чүе шиттирел алдыңар — деп айттыр-ган болган мен. Ол хуңдун айттыр деп менээ харымлап болур силер. Ынаага бистин чугаалам азын доостур. Ол чүгө ханылап кырер эрте менде чок болгай. Ындыг аа?

— Чок, чүгө хуңдун эес... Валие айттырканмы кончут ол көргөн. — Мен Володяга мынак мен харын — деп, биче-даа эпоскумай чугаалаан. — Силер бодуңарын айттырарын мурнуңда менден айттырар болуңдар. Ынаага мен мынаа харымлап ийи мен. Ийе, ол дээр чүгө Володя биле биске хамдар-дыр-ла болгай.

— Ынаага, ам? — Ам... дээш, ол баж